

denně. Průměrná doba léčby je čtyři až deset týdnů. Nežádoucí účinky se projevují v závislosti na koncentraci benzoylperoxidu. Na počátku léčby může způsobit podráždění kůže projevující se pocitem pálení, erytémem a vysušením, které většinou vymizí během několika dnů. Výjimečně dochází k přetrvávajícímu silnému podráždění kůže nebo vzácně se vyskytující kontaktní alergii, přičemž v těchto případech je aplikaci potřeba ukončit. Současně s tímto léčivem není vhodné aplikovat jiné přípravky dráždivé nebo vysušující kůži (ostatní topické přípravky proti akné, přípravky obsahující alkohol, silně vysušující mýdla apod.). Benzoylperoxid je také fototoxický, proto je potřeba pacienta edukovat o nutnosti vyhnout se v průběhu léčby pobytu na slunci a návštěvám solária nebo je nutno aplikovat důsledně vhodnou fotoprotekci. Benzoylperoxid má odbarvovací účinky, a proto by neměl být používán na obočí, vousy, vlasy nebo v jejich těsné blízkosti. Může také zanechat skvrny na oblečení. Spolu s jeho aplikací nesmí být užívány jiné extrafoliační prostředky (9, 19, 20). Vzhledem k očekávané minimální systémové absorpci lze benzoylperoxid aplikovat na malé plochy i v graviditě a při kojení (14), nicméně nesmí být používán v posledním měsíci těhotenství (19, 21). Benzoylperoxid je často součástí dermokosmetiky určené k čištění a ošetřování mastné a aknézní pleti, obvykle v koncentraci 2,5–10 %, a i zde platí všechna výše uvedená doporučení.

Retinoidy

Retinoidy mají především komedolytické, antikomedogenní a keratolytické účinky. Novější retinoidy, jako např. adapalen, mají také účinky mírně protizánětlivé a sebestatické (1, 2). Na českém trhu jsou v současné době registrované k lokální aplikaci pouze dva monokompozitní a pět kombinovaných léčivých přípravků s retinoidy (Tab. 1) (15); všechny vázané na lékařský předpis. Kombinací s antibiotiky nebo benzoylperoxidem se posiluje účinnost jednotlivých látek a zároveň se redukuje některé nežádoucí účinky; u antibiotik především riziko bakteriální rezistence. Retinoidy se aplikují jedenkrát denně večer. Účinnost léčby by měla být zhodnocena po třech měsících léčby. Běžné nežádoucí účinky retinoidů zahrnují suchost kůže, šupení, zarudnutí, pálení a zvýšenou citlivost na sluneční záření (2). Z těchto důvodů je vhodné zahájit léčbu s nižší koncentrací retinoidu a dávkování postupně zvyšovat dle tolerance kůže, dále aplikovat léčbu na kratší dobu a postupně prodlužovat dobu expozice během dne. Také je vhodné retinoidy nejdříve aplikovat jen na malou část kůže a po vyhodnocení tolerance kůže aplikovat na větší kožní plochy a na noc. U jedinců s citlivou kůží je možné zvažovat kratší aplikaci během dne (například po dobu několika hodin) nebo dokonce tzv. minutovou léčbu (například pouze 15–30 minut denně). Pacienty je třeba upozornit na mírnou iritaci pokožky, která je standardní součástí léčebného procesu a obvykle odezní do jednoho až dvou týdnů. I přes iritaci je však nutné vytrvat a neukončit předčasně užívání (16, 22). Retinoidy není vhodné aplikovat v okolí očí, nosu a úst a na sliznice, kde může dojít ke zvýšenému riziku podráždění, a současně tato léčiva není vhodné aplikovat s jinými přípravky dráždivými nebo vysušujícími kůži, respektive je třeba se vyvarovat nadměrnému a intenzivnímu čištění pleti. Z důvodu fototoxicity a vyššího rizika ztenčování kůže by měli být pacienti poučeni o vhodnosti užívání ochranných prostředků proti slunečnímu záření. Lokální retinoidy jsou kontraindikovány v období

těhotenství i kojení. Zvláště velké obezřetnosti by měly dbát ženy v reprodukčním věku pro riziko vzniku vrozených vad. Pokud žena během lokální aplikace retinoidů otěhotní, není nutné graviditu ukončit. Je ale nutno přestat retinoidy aplikovat (2, 22).

Celková léčba

Systémová léčba akné je primárně indikována u těžkých a velmi těžkých forem akné, stejně jako u středně těžkých forem, kde kombinovaná lokální terapie nepřinesla očekávané zlepšení. K dispozici jsou tři základní skupiny léčiv: antibiotika, retinoidy a u žen hormonální přípravky s antiandrogeny. V případě celkové léčby se jedná vždy o terapii dlouhodobou (2).

Celkově podávaná antibiotika

Jsou používána u středně těžkých a těžkých forem akné s velkým počtem zánětlivých lézí a postižením nejen obličeje, ale i ramenou, zad a trupu. Hlavním účinkem antibiotik je jejich antimikrobiální a protizánětlivý efekt, který se projevuje snížením počtu zánětlivých lézí a omezením jejich tvorby. Antibiotika však nemají komedolytický účinek. První výsledky jsou obvykle patrné kolem čtvrtého týdne léčby, s výraznějším až optimálním účinkem nastupujícím přibližně mezi šestým a osmým týdnem, přičemž nedostatečná účinnost může být indikátorem bakteriální rezistence nebo nízké adherence pacienta k léčbě. Léčba antibiotiky by tedy neměla trvat méně než dva měsíce, a naopak by neměla přesáhnout čtyři až šest měsíců, neboť z dlouhodobého hlediska je nevýhodou častá recidiva aknézních projevů po vysazení antibiotik. Nejčastěji používanými skupinami jsou tetracykliny a makrolidy, které vykazují bakteriostatický efekt (2, 4).

Tetracykliny

Mezi zástupce tetracyklinů používaných pro léčbu akné patří např. doxycyklin, minocyklin a tetracyklin. V České republice je v současné době registrován pouze doxycyklin v perorální lékové formě (tablety) (15). Pro léčbu akné je běžně předepisován v dávkách od 50 mg jednou denně až do 100 mg dvakrát denně, a to v závislosti na závažnosti akné a reakci pacienta na léčbu. Doba léčby akné tetracyklinovými antibiotiky by měla být minimálně tři měsíce, obvykle se sestupným dávkováním (23). Doxycyklin je indikován od věku 12 let, neboť použití v nižších věkových kategoriích je spojeno mimo jiné s rizikem poškození zubní skloviny a nežádoucího zbarvení zubů a poškození kostí. Doxycyklin je dále teratogenní, proto je třeba zvýšené opatrnosti při podání ženám ve fertilním věku, je kontraindikován při kojení. Pro fototoxicitu nebývá zpravidla nasazován v letní sezóně a je nutné vyhybat se také návštěvám solárií, pobytům na horách apod. Pacientům by mělo být doporučeno případně používat opalovací krém s ochranným faktorem (SPF) 30 nebo vyšším. Mezi nežádoucí účinky patří např. gastrointestinální obtíže, jako je nevolnost, zvracení, průjem a bolesti břicha, které lze zmírnit užíváním léčiva s jídlem. Tetracykliny mohou také způsobovat vaginální kandidózu, což vyžaduje antimykotickou léčbu. Změny krevního obrazu jsou méně časté, ale závažné, a vyžadují jeho pravidelné monitorování. Tinnitus (ušní šelest) a bolesti hlavy jsou dalšími možnými nežádoucími účinky, které mohou vyžadovat úpravu dávkování nebo změnu léčby (2,